

Більшість потенційних трудових мігрантів вважають дуже потрібною інформацію про закордонного роботодавця, медичне страхування, юридичний захист та інші аспекти праці за кордоном. Респонденти, які вже мають досвід роботи за кордоном, вважають в цілому менш необхідною інформацію про кордоном, вважають в цілому менш необхідною інформацію та допомогти стосовно працевлаштування. Запит роботодавців на інформацію про досвід роботи, навички працівника та можливість оплати послуг компанії в безготівковому вигляді не мають великого значення для респондентів без досвіду роботи за кордоном, але є більш важливими для тих, хто вже має досвід роботи за кордоном [7]. На думку О. Антиповича, потенційних трудових мігрантів відрізняє досить поверхове уявлення про те, як треба їхати за кордон. Але мешканці західних регіонів, які мають більший досвід праці за кордоном, за його висловлюванням, мають наміри повернутися до України частіше, ніж мешканці східних регіонів, які мають менший досвід праці за кордоном [5].

Опитування респондентів, які працювали за кордоном протягом останніх 5 років, показало, що найбільшими проблемами трудових мігрантів з України треба вважати мовний бар'єр із громадянами країн перебування та відчуття меншості (другосортності – за питанням анкети): «Серед проблем, з якими найчастіше стикалися респонденти під час роботи за кордоном, опитані відзначили мовний бар'єр та відчуття другосортності (по 27%)» [6]. Найбільше на проблеми мовних бар'єрів та відчуття меншості звернули увагу ті, хто працював у країнах ЄС (39% та 33% відповідно). Трудових мігрантів, які працювали в Росії, більше турбували погані житлові умови (30%) та відсутність договору з роботодавцем (27%). Треба зауважити, що згідно з результатами опитування, більше ніж половина тих, хто працював у Росії, не мала жодних проблем, тоді як серед тих, хто працював у країнах ЄС, таких понад 30%.

Проблеми, які різні групи респондентів визначили як головні, дали змогу висунути попередню гіпотезу про те, що вони зумовлені різним рівнем досвіду та компетентності трудових мігрантів з України. Завдяки різному рівню досвіду частину проблем треба зарахувати до уявних (проміжних) перешкод моделі міграції Е. Лі [3, с. 49–50]. Насамперед, це культурні перешкоди, різні табу, уявлення про нездоланні мовні бар'єри, міфи про ворожість населення країни, яка приймає мігрантів тощо. Проміжні перешкоди, які пригнанні ментальності та уявленням мігрантів, перебувають у окресленню І. Рибаківським тогівністю до міграції [10, с. 80], але не є тотожними їм. Вони є проміжною ланкою між готовністю до переміщення та фактичним переміщенням міжнародних мігрантів. Розмежування уявних перешкод від реальних проблем трудових мігрантів можливо за допомогою порівняння думки про перешкоди в країнах перебування до свідчень трудових мігрантів з уявленнями про можливі перешкоди респондентів, які ніколи не працювали за кордоном.

Метою статті є визначення відмінності позицій дослідників і потенційних трудових мігрантів з України щодо до мовних перешкод та відчуття меншості (другосортності) у країнах перебування.

Вивчення відмінності позицій дослідників та потенційних трудових мігрантів з України здійснено в межах програми дослідження міжкультурної компетентності трудових мігрантів, яка була реалізована творчим колективом соціологів із країн Центрально-Східної Європи. Вибір методів, технологій та організацій емпіричного дослідження був погоджений із соціологами Литви (проф. Владимирас Гразюліс), соціологами Словаччини (доц. Мартіна Блашкова), соціологами Польщі (док. Маржена Фручинська), соціологами Латвії (док. Логарз Дубкевич). Українську групу дослідження представляли: професор кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Ужгородський університет», к. ф. н. Олександр Пеліа та аспірант кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Ужгородський університет» Кристина Новосад. До участі в дослідженні були залучені експерти Ужгороду, Києва та Луганська.

Для емпіричного етапу дослідження була розроблена анкета. Для оцінювання масштабу внутрішньої узгодженості питань використано коефіцієнт альфа Кронбаха, який збережено в пакеті програм PSPP. Для більшості відповідей на питання анкети коефіцієнт альфа Кронбаха не нижче ніж 0,85, що означає, що анкета для опитування респондентів була розроблена належним чином.

Методом збору інформації було обрано комбінацію поштового опитування з використанням e-mail адрес експертів з приводу міграції та онлайн-опитування в соціальних мережах Інтернет. Опитування відбулося 25.01–24.02.2015 р. Для опитування був створений майланчк на платформі соціологічних досліджень SurveyMonkey.

В опитуванні взяв участь 841 респондент. Серед них 347 респондентів, або 41,26% від загальної кількості всіх опитаних, належать до цільової групи дослідження – «респондентів, які виїжджали на роботу за кордон». До контрольної групи дослідження належать 347 «респондентів, які ніколи не виїжджали на роботу за кордон». Під час опитування 147 респондентів, або 17,48% від загальної кількості опитаних, не дали відповіді на питання про частоту виїзду на роботу за кордон. Вони не були вибрані з масиву опитаних, оскільки серед них частина респондентів, які вивізнали свою працю за кордоном за допомогою додаткових питань та реалізували місце розташування яких визначено за допомогою IP-адреси. Група респондентів, яка ухилилася від відповіді на питання частоту виїзду на роботу за кордон, могла бути корисною для більш повного аналізу ризиків трудових мігрантів. Перевірку статистичної достовірності порівняння респондентів цільової й контрольної групи здійснено за допомогою критерію Ст'юдента для порівняння середніх. Відмінності статистично значущі на рівні $p < 0,05$.